

ASSOCIATION OF PROFESSIONAL AND
ORGANIZATIONAL DEVELOPMENT NETWORK
OF THAILAND HIGHER EDUCATION

CONFERENCE
2025

หนังสือประมวลบทความ ในการประชุมวิชาการ **PROCEEDINGS** ประจำปี 2568

การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลสำหรับอุดมศึกษาไทย:
การเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วย AI

**Digital Transformation for Thai Higher Education:
Enhancing Lifelong learning Using AI**

20-21 มีนาคม พ.ศ. 2568

สมาคมเครือข่ายการพัฒนาวิชาชีพอาจารย์และองค์กรระดับอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย (ควอท)
สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สป.อว.)

ISBN: 978-616-93336-6-1

**การศึกษาแนวทางการจัดทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตร อนุสิทธิบัตร
เพื่อป้องกันความเสี่ยงที่เกิดจากการอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว**
**Study of Guidelines for Drafting Patent and Petty Patent Licensing Agreements
to Mitigate Risks from Exclusive Licensing**

แสงนภา ต้นสกุล^{1*}

Sangnapa Tansakul^{1*}

บทคัดย่อ

การอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตร อนุสิทธิบัตร แต่เพียงผู้เดียว หมายถึง กรณีที่ผู้ทรงสิทธิบัตร อนุสิทธิบัตร ตกลงว่าจะให้ผู้รับอนุญาตมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการใช้สิทธิตามสิทธิบัตร อนุสิทธิบัตร หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เป็นการอนุญาตให้ใช้สิทธิเด็ดขาด มีผลให้ผู้ทรงสิทธิบัตร อนุสิทธิบัตร ไม่สามารถใช้สิทธิตามสิทธิบัตรและไม่มีสิทธิจะอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิตามสิทธิบัตรนั้นได้อีกตลอดอายุสัญญา จึงนำมาสู่การวิจัยในครั้งนี้ที่มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาของการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียว และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียว กลุ่มเป้าหมายที่จะนำงานวิจัยนี้ไปประโยชน์คือผู้ทรงสิทธิบัตร อนุสิทธิบัตร การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร และใช้ผังก้างปลาแสดงเงื่อนไข การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์เชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาในส่วนผลตอบแทนและเงื่อนไขการเลิกสัญญา พบว่าสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียว หากกำหนดการประกันค่าตอบแทนการใช้สิทธิขั้นต่ำและมีเงื่อนไขการไม่นำสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรไปใช้ประโยชน์แล้วผู้อนุญาตมีสิทธิเลิกสัญญา ทำให้เมื่อผู้รับอนุญาตใช้สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนั้นบ้างและชำระค่าตอบแทนการใช้สิทธิตามประกันขั้นต่ำ ผู้อนุญาตไม่อาจจะเลิกสัญญาได้ ผู้อนุญาตจึงเสียโอกาสในการหารายได้และการได้รับผลตอบแทนจากการอนุญาตให้ใช้สิทธิ จึงนำมาสู่การกำหนดเงื่อนไขใหม่คือไม่กำหนดการประกันค่าตอบแทนขั้นต่ำแต่กำหนดยอดขายขั้นต่ำแทน หากยอดขายต่ำกว่ายอดขายขั้นต่ำผู้อนุญาตมีสิทธิเลิกสัญญาหรือเปลี่ยนจากสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวเป็นสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบไม่จำกัดจำนวนผู้รับ

คำสำคัญ: ผู้ทรงสิทธิ, ผู้รับอนุญาต, ทรัพย์สินทางปัญญา, ยกเลิกสัญญา

ABSTRACT

Exclusive patent and petty patent licensing refers to a case where the patent or petty patent holder agrees to grant the licensee the sole right to use the patent or petty patent. This is also known as an absolute license, which results in the patent or petty patent holder being unable to use the patent and having no right to grant others the right to use the patent for the duration of the contract. This leads to the research with the following objectives: 1) to analyze the problematic conditions of exclusive patent/petty patent licensing agreements, and 2) to study guidelines for drafting exclusive patent/petty patent licensing agreements. The target group that will benefit from this research is patent and petty patent holders. This research is a document study and uses a fishbone diagram to show conditions. Data analysis is qualitative through content analysis of remuneration and termination conditions. The research found that in exclusive patent/petty patent licensing agreements, if a minimum royalty guarantee is set and

¹ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ อำเภอท่าศาลา นครศรีธรรมราช 80160

¹ Science and Technology Park, Walailak University, Tha Sala District, Nakhon Si Thammarat, 80160

* Corresponding author, E-mail: tsangnap21@gmail.com

there are conditions for non-utilization of the patent/petty patent, the licensor has the right to terminate the contract. However, if the licensee utilizes the patent/petty patent to some extent and pays royalties according to the minimum guarantee, the licensor cannot terminate the contract. Therefore, the licensor loses the opportunity to generate income and receive returns from the license. This leads to the establishment of new conditions: not setting a minimum royalty guarantee but setting a minimum sales volume instead. If sales are lower than the minimum sales volume, the licensor has the right to terminate the contract or change the exclusive license agreement to a non-exclusive license agreement.

Keywords: the rights holder, licensee, intellectual property, contract termination

บทนำ

งานที่ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมตาม พ.ร.บ. สิทธิบัตร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และ พ.ร.บ. สิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 มี 3 ประเภท คือ สิทธิบัตรการประดิษฐ์ อนุสิทธิบัตร และสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ และในพระราชบัญญัตินี้ ได้กล่าวถึงอายุสิทธิบัตรที่ผู้ทรงสิทธิมีสิทธิเป็นเจ้าของว่า “สิทธิบัตรการประดิษฐ์ให้มีอายุยี่สิบปีนับแต่วันขอรับสิทธิบัตรในราชอาณาจักร” (มาตรา 35) มาตรา 36 และมาตรา 37 ได้กล่าวถึงสิทธิของผู้ทรงสิทธิในสิทธิบัตร ดังนี้ ผู้ทรงสิทธิบัตรเท่านั้น มีสิทธิในการผลิต ใช้ ขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขายหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ มีสิทธิในการใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตร ผลิต ใช้ ขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขายหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักร ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตรกรรมวิธี (มาตรา 36 วรรค1) ผู้ทรงสิทธิบัตรมีสิทธิใช้คำว่า “สิทธิบัตรไทย” หรือ สบท. ให้ปรากฏที่ผลิตภัณฑ์ (มาตรา 37) และสิทธิในการอนุญาตของผู้ทรงสิทธิ คือผู้ทรงสิทธิบัตรจะอนุญาตให้บุคคลใดใช้สิทธิตามสิทธิบัตรของตนตามมาตรา 36 และมาตรา 37 หรือจะโอนสิทธิบัตรให้แก่บุคคลอื่นก็ได้ (มาตรา 38) ส่วนมาตรา 85 เป็นความผิดและกำหนดโทษบุคคลใดกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งตามมาตรา 36 โดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้ทรงสิทธิ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่แสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 85) (พระราชบัญญัติสิทธิบัตร, 2542)

ดังนั้น ผู้ที่ไม่ใช่เจ้าของหรือไม่ใช่ผู้ทรงสิทธิบัตรหากจะใช้สิทธิตามสิทธิบัตร ต้องได้รับอนุญาตจากผู้ทรงสิทธิบัตรก่อน การอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร จึงเป็นการอนุญาตให้ใช้สิทธิในการผลิต ใช้ ขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขายหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรของผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ และสิทธิในการใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตร ผลิต ใช้ ขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขายหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรของผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตรกรรมวิธี ตามมาตรา 36 และมาตรา 38 ซึ่งสิทธิต่างๆ เหล่านี้เป็นสิทธิเด็ดขาดของผู้ทรงสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Rights) ตลอดอายุการคุ้มครอง ตามมาตรา 35 ที่ผู้อื่นไม่สามารถใช้สิทธิเหล่านี้ได้ หากฝ่าฝืนจะมีความผิดและมีโทษ ตามมาตรา 85 ทั้งนี้ กฎหมายสิทธิบัตรของประเทศไทย มีมาตรฐานมีความเหมาะสมในการบังคับใช้ตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย (ปูน, 2560) ซึ่งการอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร มี 3 รูปแบบ ได้แก่ (1) การอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Licensing) คือผู้ได้รับอนุญาตมีสิทธิใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวเท่านั้นตลอดอายุสัญญา แม้แต่ผู้ทรงสิทธิก็ไม่มีสิทธิใช้และไม่มีสิทธิอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนั้นตลอดอายุสัญญาเช่นเดียวกัน (2) การอนุญาตให้ใช้สิทธิโดยไม่จำกัดจำนวนผู้รับอนุญาต (Non- Exclusive) คือผู้ได้รับอนุญาตมีสิทธิใช้สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนั้นตลอดอายุสัญญา และผู้ทรงสิทธิยังคงมีสิทธิใช้และมีสิทธิอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิได้อีกไม่จำกัดจำนวน (3) การอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวแต่ไม่จำกัดเจ้าของสิทธิ (Sole Licensing) คือผู้ได้รับอนุญาตมีสิทธิใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว โดยผู้ทรงสิทธิยังคงมีสิทธิใช้แต่ไม่มีสิทธิอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิได้อีกตลอดอายุสัญญาของผู้รับอนุญาต (สำนักบริหารงานวิจัยและนวัตกรรมการเกษตรกรมประมงเกล้าลาดกระบัง, 2567)

การอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรของผู้ทรงสิทธิ ทำให้ผู้ทรงสิทธิได้ผลตอบแทนจากการอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร โดยปกติผู้ทรงสิทธิและผู้รับอนุญาตซึ่งเป็นคู่สัญญากันจะตกลงค่าตอบแทนเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกคือค่าเทคโนโลยีแรกเข้า (Upfront Fee) ชำระหลังทำสัญญา ส่วนที่ 2 คือค่าตอบแทนการใช้สิทธิ (Royalty Fee) (สิทานนท์, 2559) ค่าตอบแทนการใช้สิทธิคิดเป็นร้อยละจากยอดขายรวมตลอดปีของผลิตภัณฑ์ที่ผู้รับอนุญาตได้นำสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนั้นไปใช้ตามสัญญา การกำหนดค่าตอบแทนและเงื่อนไขนั้น เป็นการตกลงกันของคู่สัญญากฎหมายไม่ได้บังคับไว้ สำหรับการอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Licensing) เนื่องจากการอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียวนั้น เมื่อผู้ทรงสิทธิได้ทำสัญญาอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิแล้ว ผู้ทรงสิทธิไม่มีสิทธิใช้และไม่มีสิทธิอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิบัตรนั้นได้อีกตลอดอายุสัญญา ดังนั้นเมื่อผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว ไม่นำสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรไปใช้ประโยชน์หรือใช้ประโยชน์ไม่เต็มที่ อาจจะเนื่องมาจากความไม่พร้อมของผู้รับอนุญาต หรือด้วยเหตุผลใด ๆ ก็ตาม หรือมีเจตนาปิดกั้นผู้ประกอบการรายอื่น ๆ ไม่ให้ใช้สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนี้ในการประกอบธุรกิจ ซึ่งเหตุการณ์ทั้งหมดนี้จะส่งผลถึงผลตอบแทนของผู้ทรงสิทธิ ซึ่งผลตอบแทนของผู้ทรงสิทธิมีระยะเวลากำหนดคือตามอายุการคุ้มครองของสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรเท่านั้น เช่น สิทธิบัตร มีอายุการคุ้มครอง 20 ปีตามมาตรา 35 ตัวอย่าง เช่น ผู้ทรงสิทธิทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียวกับบริษัท เอ จำกัด ระยะเวลา 5 ปี ผลที่ตามมาคือตลอด 5 ปีตามสัญญานี้ ผู้ทรงสิทธิไม่สามารถอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิบัตรนี้ได้อีก รวมทั้งผู้ทรงสิทธิเองก็ไม่สามารถใช้สิทธิบัตรนี้ได้ตลอดอายุสัญญาที่อนุญาตให้บริษัท เอ จำกัด ใช้สิทธิบัตรนั้นแต่เพียงผู้เดียว ดังนั้น อายุการคุ้มครองสิทธิบัตร 20 ปี จะสูญเสียไป 5 ปี เหลือเวลาที่ผู้ทรงสิทธิสามารถรับผลตอบแทนจากอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตรนั้นอีก 15 ปีเท่านั้น เป็นต้น ด้วยเงื่อนไขการอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Licensing) ที่ตัดสิทธิผู้ทรงสิทธิในการนำสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรไปใช้และการอนุญาตให้ผู้อื่นนำสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ตลอดอายุสัญญานั้น ทำให้ผู้อนุญาตต้องกำหนดเงื่อนไขในสัญญาอย่างรอบคอบรัดกุมในการปกป้องประโยชน์ของผู้อนุญาต

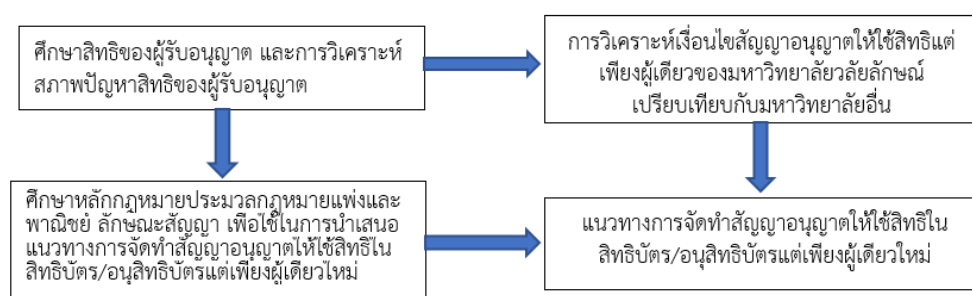
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาของการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียว
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียว

วิธีดำเนินการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิเคราะห์สภาพปัญหาของการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียว ที่หากผู้รับอนุญาตนำสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรไปใช้ประโยชน์ไม่เต็มที่หรือไม่ใช้ จะทำให้ผู้อนุญาตเสียประโยชน์ เนื่องจากเงื่อนไขของการอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวเป็นการอนุญาตให้ผู้รับอนุญาตใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวเท่านั้น โดยตัดสิทธิผู้ทรงสิทธิทั้งการใช้เองและการอนุญาตให้ผู้อื่นใช้ จึงต้องศึกษาแนวทางการจัดทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียว ที่หากผู้รับอนุญาตนำสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรไปใช้ประโยชน์ไม่เต็มที่แล้ว ให้ผู้อนุญาตสามารถเลิกสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว โดยศึกษาการอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งเป็นแม่ข่ายของอุทยานวิทยาศาสตร์ภาคใต้ที่มีมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์เป็นเครือข่าย และมหาวิทยาลัยมหิดล ที่มีรายได้ในเชิงพาณิชย์ (Commercialization Revenues) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 สูงถึง 15,160,000 บาท (สถาบันบริหารจัดการเทคโนโลยีและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2567) และศึกษาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะสัญญา ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประชากร/ตัวอย่าง

1. พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมตาม พ.ร.บ. สิทธิบัตร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และ พ.ร.บ. สิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542. รูปแบบการอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรผลตอบแทนจากการอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร
2. รูปแบบสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Licensing) มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
3. รูปแบบหนังสือยืนยันสิทธิในการบริหารจัดการและการแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
4. รูปแบบสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวแต่ไม่จำกัดเจ้าของสิทธิ (Sole Licensing) มหาวิทยาลัยมหิดล
5. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะสัญญา

เครื่องมือวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และใช้ผังก้างปลา (Fishbone Diagram) แสดงเงื่อนไขเดิมของ 3 มหาวิทยาลัย และแนวทางของเงื่อนไขใหม่จากการศึกษาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะสัญญา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้รูปแบบสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Licensing) มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ รูปแบบหนังสือยืนยันสิทธิในการบริหารจัดการและการแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และรูปแบบสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวแต่ไม่จำกัดเจ้าของสิทธิ (Sole Licensing) มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากทั้ง 3 มหาวิทยาลัยแล้ว

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาในส่วนผลตอบแทนและเงื่อนไขการเลิกสัญญา โดยในส่วนของผลตอบแทนใช้หลักพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 รูปแบบการอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร และผลตอบแทนจากการอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรในการวิเคราะห์ส่วนเงื่อนไขในการเลิกสัญญาใช้หลักกฎหมายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะสัญญา ในการวิเคราะห์

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์สภาพปัญหาของการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียว

1. กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้อง คือ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมตาม พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 ในหมวดที่ 2 ส่วนที่ 3 สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตร และหมวดที่ 6 ความผิดและกำหนดโทษ โดยสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตร ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร มีมาตราที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 1) สิทธิบัตรการประดิษฐ์ให้มีอายุยี่สิบปีนับแต่วันขอรับสิทธิบัตรในราชอาณาจักร ตามมาตรา 35
- 2) ผู้ทรงสิทธิบัตรเท่านั้น มีสิทธิในการผลิต ใช้ ขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขายหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ มีสิทธิในการใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตร ผลิต ใช้ ขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขายหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักร ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตรกรรมวิธี ตามมาตรา 36 วรรค 1
- 3) ผู้ทรงสิทธิบัตรมีสิทธิใช้คำว่า “สิทธิบัตรไทย” หรือ สบท. ให้ปรากฏที่ผลิตภัณฑ์ ตามมาตรา 37
- 4) ผู้ทรงสิทธิบัตรจะอนุญาตให้บุคคลใดใช้สิทธิตามสิทธิบัตรของตนตามมาตรา 36 และมาตรา 37 หรือจะโอนสิทธิบัตรให้แก่บุคคลอื่นก็ได้
- 5) บุคคลใดกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งตามมาตรา 36 โดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้ทรงสิทธิ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่แสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามมาตรา 85

2. การอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรมี 3 รูปแบบ ได้แก่ (1) การอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Licensing) คือผู้ได้รับอนุญาตมีสิทธิใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวเท่านั้น ไม่สามารถอนุญาตให้ผู้อื่นใช้ได้อีก แม้แต่เจ้าของสิทธิก็ไม่มีสิทธิใช้ (2) การอนุญาตให้ใช้สิทธิโดยไม่จำกัดจำนวนผู้รับอนุญาต (Non-Exclusive) คือผู้ได้รับอนุญาตมีสิทธิใช้สิทธิ และผู้ทรงสิทธิยังคงมีสิทธิใช้ และมีสิทธิอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิได้อีก ไม่จำกัดจำนวน (3) การอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวแต่ไม่จำกัดเจ้าของสิทธิ (Sole Licensing) คือผู้ได้รับอนุญาตมีสิทธิใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวได้ โดยผู้ทรงสิทธิยังคงมีสิทธิใช้สิทธิ แต่ไม่มีสิทธิอนุญาตให้ผู้อื่นใช้ได้

ทั้งนี้ตามกฎหมายกระทรวงฉบับที่ 25 (พ.ศ. 2542) ออกตามความในพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ข้อ 2 ได้ให้ความหมายของ “สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตร” “สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิตามอนุสิทธิบัตร” และ “ผู้รับอนุญาต” ดังนี้

“สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตร” หมายความว่า ความตกลงที่ผู้ทรงสิทธิบัตรอนุญาตตามมาตรา 38 หรือมาตรา 65 ประกอบด้วยมาตรา 38 ให้ผู้รับอนุญาตใช้สิทธิตามมาตรา 36 และมาตรา 37 หรือมาตรา 65 ประกอบด้วยมาตรา 37 แล้วแต่กรณีโดยมีกำหนดเวลา ทั้งนี้ ไม่ว่าจะมียกข้อตอบแทนหรือข้อตกลงในเรื่องใดด้วยหรือไม่ก็ตาม

“สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิตามอนุสิทธิบัตร” หมายความว่า ความตกลงที่ผู้ทรงอนุสิทธิบัตรอนุญาตตามมาตรา 65 ทศ ประกอบด้วยมาตรา 38 ให้ผู้รับอนุญาตใช้สิทธิตามมาตรา 65 ทศ ประกอบด้วยมาตรา 36 และมาตรา 37 โดยมีกำหนดเวลา ทั้งนี้ ไม่ว่าจะมียกข้อตอบแทนหรือข้อตกลงในเรื่องอื่นใดด้วยหรือไม่ก็ตาม

“ผู้รับอนุญาต” หมายความว่า ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตร แล้วแต่กรณี

3. ผลตอบแทนจากการอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร โดยปกติผู้ทรงสิทธิและผู้อนุญาตซึ่งเป็นคู่สัญญากันจะตกลงค่าตอบแทนเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกคือค่าเทคโนโลยีแรกเข้า (Upfront Fee) ชำระหลังทำสัญญา ส่วนที่ 2 คือค่าตอบแทนการใช้สิทธิ (Royalty Fee) เป็นค่าตอบแทนรายปีคิดเป็นร้อยละจากยอดขายรวมตลอดปีของผลิตภัณฑ์ที่ผู้รับอนุญาตได้นำสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนั้นไปใช้ตามสัญญา

ดังนั้น การอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร จึงเป็นการอนุญาตให้ใช้สิทธิในการผลิต ใช้ ขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขายหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรของผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ และสิทธิในการใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตร ผลิต ใช้ ขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขายหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรของผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตรกรรมวิธี ตามมาตรา 36 และมาตรา 38 ซึ่งสิทธิต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิทธิเด็ดขาดของผู้ทรงสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Rights) ตลอดอายุการคุ้มครอง ตามมาตรา 35 ที่ผู้อื่นไม่สามารถใช้สิทธิเหล่านี้ได้ หากฝ่าฝืนจะมีความผิดและมีโทษ ตามมาตรา 85 ดังนั้น การใช้สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรของผู้อื่นจึงต้องขออนุญาตใช้สิทธิจากผู้ทรงสิทธิ โดยผู้ทรงสิทธิได้รับผลตอบแทนจากการอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรของตน

สำหรับสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Licensing) เมื่อผู้ทรงสิทธิได้ทำสัญญาอนุญาตให้ผู้ใดใช้แล้ว ผู้ทรงสิทธิไม่มีสิทธิอนุญาตให้ผู้ใดใช้อีกรวมทั้งผู้ทรงสิทธิก็ไม่มีสิทธิใช้ ดังนั้นหากผู้รับอนุญาตซึ่งเป็นผู้ใช้สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียวนั้นไม่ใช้หรือใช้สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนั้นไม่เต็มที่ จะส่งผลเสียต่อผู้อนุญาต ดังนี้

1) ผู้อนุญาตเสียประโยชน์ที่จะได้รับค่าตอบแทนการใช้สิทธิจากผู้รับอนุญาตรายนั้น ผู้อนุญาตได้รับเฉพาะค่าเทคโนโลยีแรกเข้าเท่านั้น หากมีการประกันค่าตอบแทนการใช้สิทธิขั้นต่ำ ผู้อนุญาตจะได้ค่าตอบแทนการใช้สิทธิเท่ากับประกันขั้นต่ำเท่านั้นเพราะค่าตอบแทนการใช้สิทธิมีฐานคิดมาจากยอดขายของสินค้าหรือบริการที่เกิดจากการใช้สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรที่ได้รับอนุญาต

2) ผู้อนุญาตเสียโอกาสในการใช้ประโยชน์จากสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนั้นในเชิงพาณิชย์

3) ผู้อนุญาตเสียโอกาสที่จะได้รับผลตอบแทนจากการอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนั้น ทั้งค่าเทคโนโลยีแรกเข้าและค่าตอบแทนการใช้สิทธิ

เงื่อนไขในการอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว ของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และมหาวิทยาลัยมหิดล

เงื่อนไขในรูปแบบสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียวของอุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ได้กำหนดการชำระค่าตอบแทนแรกเข้าและค่าตอบแทนการใช้สิทธิ โดยค่าตอบแทนการใช้สิทธิมีประกันขั้นต่ำ และมีเงื่อนไขในการเลิกสัญญาว่า “หากคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามสัญญาหรือเงื่อนไขแห่งสัญญาในส่วนอันเป็นสาระสำคัญ ให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งแจ้งให้คู่สัญญาที่ไม่ปฏิบัติตามสัญญาหรือเงื่อนไขแห่งสัญญาดังกล่าวทราบ พร้อมทั้งแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรให้แก้ไขให้เป็นไปตามสัญญาภายใน 90 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้ง เมื่อครบกำหนด 90 วันแล้ว หากคู่สัญญาฝ่ายที่ได้รับแจ้งไม่ดำเนินการแก้ไขให้เป็นไปตามสัญญา คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิบอกเลิกสัญญา หรือฟ้องร้องบังคับตามสัญญา รวมถึงการใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากการผิดสัญญา” และเพื่อให้ได้เห็นมุมมองที่หลากหลายขึ้น ผู้เขียนจึงได้ศึกษาการอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และมหาวิทยาลัยมหิดลด้วย เนื่องจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เป็นแม่ข่ายของอุทยานวิทยาศาสตร์ภาคใต้ที่มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์เป็นเครือข่าย ส่วนมหาวิทยาลัยมหิดลเป็นมหาวิทยาลัยในส่วนกลาง ซึ่งในปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 มีรายได้ในเชิงพาณิชย์ (Commercialization Revenues) 15,160,000 บาท

เงื่อนไขการอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว ของศูนย์ทรัพย์สินทางปัญญา อุทยานวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตามรูปแบบหนังสือยืนยันสิทธิในการบริหารจัดการและการแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นการตกลงให้ผู้ประกอบการภายใต้โครงการวิจัยของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เป็นผู้ทรงสิทธิในผลงานทรัพย์สินทางปัญญาแต่เพียงผู้เดียวและให้ผู้ประกอบการนำผลงานทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์ภายใน 5 ปี แต่ถ้าหากผู้ประกอบการไม่มีการดำเนินการเชิงพาณิชย์ภายใน 5 ปี ให้ผลงานทรัพย์สินทางปัญญาดังกล่าวเป็นสิทธิร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์กับผู้ประกอบการ และจะทบทวนแนวทางการดำเนินการเชิงพาณิชย์ร่วมกันอีกครั้ง

เงื่อนไขในรูปแบบสัญญาการอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวแต่ไม่จำกัดเจ้าของสิทธิ (Sole Licensing) ของงานถ่ายทอดเทคโนโลยีเชิงพาณิชย์ สถาบันบริหารจัดการเทคโนโลยีและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยมหิดล กำหนดการชำระค่าตอบแทน ประกอบด้วยค่าตอบแทนในการอนุญาตให้ใช้สิทธิเบื้องต้น (Upfront Fee) และค่าตอบแทนการใช้สิทธิ (Royalty Fee) โดยกำหนดจำนวนเงินค่าตอบแทนต่อชิ้นเป็นช่วงเวลาและให้ผู้รับอนุญาตรับประกันยอดขายผลิตภัณฑ์ขั้นต่ำเป็นเวลาช่วงเดียวกัน ในส่วนการบอกเลิกสัญญา กำหนดเป็น 2 กรณี คือ กรณีคู่สัญญาผิดสัญญา และกรณีผู้รับอนุญาตไม่ได้ใช้สิทธิประโยชน์ในผลงานวิจัยตามสัญญานี้เป็นระยะเวลา 1 ปี นับแต่วันที่ทั้งสองฝ่ายได้ลงนามในสัญญา ผู้อนุญาตมีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้

สรุปเงื่อนไขในการอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และมหาวิทยาลัยมหิดล ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปเงื่อนไขในการอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และมหาวิทยาลัยมหิดล

ลำดับ	มหาวิทยาลัยที่ทำการศึกษ	เงื่อนไขในสัญญา
1	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	1. มีประกันขั้นต่ำของค่าตอบแทนการใช้สิทธิ 2. คู่สัญญาผิดสัญญาอีกฝ่ายมีสิทธิเลิกสัญญา
2	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	1. ไม่ใช้ทรัพย์สินทางปัญญาภายใน 5 ปี ทบทวนหรือใหม่
3	มหาวิทยาลัยมหิดล	1. มีประกันขั้นต่ำของยอดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ 2. คู่สัญญาผิดสัญญาอีกฝ่ายมีสิทธิเลิกสัญญา 3. ไม่ใช้ทรัพย์สินทางปัญญาภายใน 1 ปี เลิกสัญญา

การกำหนดเงื่อนไขในสัญญาของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์กับมหาวิทยาลัยมหิดล เป็นไปในลักษณะเดียวกัน 2 ข้อ คือ 1) มีประกันขั้นต่ำของค่าตอบแทนการใช้สิทธิ (ยอดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ส่งผลโดยตรงต่อค่าตอบแทน) 2) หากคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามสัญญาให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิบอกเลิกสัญญา ฟ้องร้องบังคับตามสัญญา รวมถึงการใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากการผิดสัญญา การกำหนดเงื่อนไขในสัญญาของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์กับมหาวิทยาลัยมหิดลในส่วนที่แตกต่างกันคือมหาวิทยาลัยมหิดลได้กำหนดการเลิกสัญญาในข้อสัญญาว่าผู้รับอนุญาตไม่ได้ใช้สิทธิประโยชน์ในทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้รับอนุญาตเป็นระยะเวลา 1 ปี นับแต่วันลงนามในสัญญาผู้อนุญาตมีสิทธิบอกเลิกสัญญานี้ได้ แต่มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ไม่ได้กำหนดไว้

ส่วนเงื่อนไขในสัญญาของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ไม่ได้เป็นไปในลักษณะเดียวกับมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์และมหาวิทยาลัยมหิดล เนื่องจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้ให้ผู้ประกอบการภายใต้โครงการวิจัยของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เป็นผู้ทรงสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา เพียงแต่ถ้าหากผู้ประกอบการไม่ดำเนินการเชิงพาณิชย์ภายใน 5 ปี จะให้ทรัพย์สินทางปัญญานั้นเป็นสิทธิร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์กับผู้ประกอบการนั้น ไม่ได้เป็นการอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์และมหาวิทยาลัยมหิดล

หากนำเงื่อนไขในสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวแต่ไม่จำกัดเจ้าของสิทธิ (Sole Licensing) ของมหาวิทยาลัยมหิดลกับสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Licensing) ของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มารวมกันจะได้เงื่อนไข 3 ข้อ ดังนี้

- 1) การประกันค่าตอบแทนการใช้สิทธิขั้นต่ำ
- 2) หากคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดสัญญา คู่สัญญาอีกฝ่ายบอกเลิกสัญญาได้
- 3) หากผู้รับอนุญาตไม่ใช้สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรภายใน 1 ปี ผู้อนุญาตบอกเลิกสัญญาได้

จากเงื่อนไขทั้ง 3 ข้อนี้ จะเห็นได้ว่าเมื่อผู้รับอนุญาตได้นำสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรไปใช้ประโยชน์บ้างแล้ว แต่ผลตอบแทนรายปีจากการใช้สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรยังคงต่ำกว่าค่าตอบแทนการใช้สิทธิขั้นต่ำที่ได้ประกันไว้ และผู้รับอนุญาตได้ชำระค่าตอบแทนการใช้สิทธิตามประกันขั้นต่ำ นั่นคือผู้รับอนุญาตได้ปฏิบัติตามสัญญาครบถ้วนแล้ว ผู้อนุญาตไม่สามารถบอกเลิกสัญญาได้ ดังนั้น ตลอดอายุสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Licensing) ผู้อนุญาตจะได้รับค่าตอบแทนการใช้สิทธิเท่ากับค่าตอบแทนรายปีขั้นต่ำที่ผู้รับอนุญาตได้ประกันไว้ในสัญญาเท่านั้น โดยที่ผู้อนุญาตไม่สามารถนำสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนั้นไปใช้เองเพื่อหารายได้ หรืออนุญาตให้ผู้อื่นใช้เพื่อรับผลตอบแทนทั้งค่าเทคโนโลยีแรกเข้าและค่าตอบแทนการใช้สิทธิได้อีกเลย

การศึกษาแนวทางการจัดทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียว

จากการกำหนดเงื่อนไขของสัญญาเดิมดังที่กล่าวมา พบว่าเงื่อนไขเหล่านั้นยังมีช่องทางให้ผู้รับอนุญาตปฏิบัติตามสัญญาได้ แม้จะนำสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรไปใช้ประโยชน์ไม่เต็มที่ก็ตาม ทำให้ผู้อนุญาตยังคงต้องผูกพันตามสัญญาต่อไป ผู้เขียนจึงได้ศึกษาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะสัญญา ที่จะทำให้ผู้รับอนุญาตที่นำสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรไปใช้ไม่เต็มที่ถูกละเมิดสัญญาได้

1. ศึกษาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะสัญญา เพื่อกำหนดแนวทางการจัดทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียวใหม่

สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียว เป็นสัญญาที่ผู้ทรงสิทธิกับผู้รับอนุญาตเป็นคู่สัญญากัน โดยผู้ทรงสิทธิมีวัตถุประสงค์ในการอนุญาตให้บุคคลใด ๆ ใช้สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรของตนและให้บุคคลผู้นั้นชำระค่าตอบแทนจากการใช้สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรของตน ส่วนผู้รับอนุญาตมีวัตถุประสงค์ในการใช้สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรของผู้ทรงสิทธิในการผลิตสินค้าหรือบริการ จำหน่ายในเชิงพาณิชย์ และนำยอดขายส่วนหนึ่งแบ่งเป็นค่าตอบแทนการใช้สิทธิให้กับผู้ทรงสิทธิ ซึ่งมาจากคำเสนอคำสนองของคู่สัญญาที่ถูกต้องตรงกันแล้ว ดังนั้นผู้ทรงสิทธิจึงมีหน้าที่จะต้องอนุญาตให้ผู้รับอนุญาตใช้สิทธิสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียวเท่านั้น ส่วนผู้รับอนุญาตมีหน้าที่จะต้องชำระค่าตอบแทนให้ผู้ทรงสิทธิ ซึ่งค่าตอบแทนนั้นมาจากยอดขายสินค้าหรือบริการที่ใช้สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ ถ้าทางผู้รับอนุญาตไม่ใช้หรือใช้สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนั้นไม่เต็มที่ จะทำให้ยอดขายสินค้าหรือบริการไม่มีหรือมีไม่มาก ค่าตอบแทนการใช้สิทธิที่ผู้ทรงสิทธิจะได้รับซึ่งมาจากส่วนแบ่งจากยอดขายจะไม่มีหรือมีไม่มากตามไปด้วย เพราะค่าตอบแทนการใช้สิทธิผันแปรไปตามยอดขาย หากเกิดสถานการณ์เช่นนี้ขึ้น การที่ผู้อนุญาตจะสามารถหลุดพ้นจากสถานการณ์ได้คือการทำให้สัญญายุติลงหรือปรับเปลี่ยนรูปแบบสัญญาจากสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวเป็นสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบไม่จำกัดจำนวนผู้รับ ดังนั้น ทางฝ่ายผู้ทรงสิทธิจึงควรกำหนดเงื่อนไขในสัญญาที่จะทำให้ผู้รับอนุญาตที่ไม่ใช้สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรหรือใช้สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรไม่เต็มประสิทธิภาพ แล้วผู้อนุญาตสามารถบอกเลิกสัญญาได้ ดังนี้

1) ตัดเงื่อนไขการประกันค่าตอบแทนการใช้สิทธิขั้นต่ำออก เพราะการประกันค่าตอบแทนการใช้สิทธิขั้นต่ำนั้นเป็นช่องทางที่ทำให้ผู้รับอนุญาตสามารถปฏิบัติตามสัญญาโดยมาตรฐานขั้นต่ำสุดได้ การที่ผู้อนุญาตได้รับค่าตอบแทนการใช้สิทธิขั้นต่ำจากผู้รับอนุญาต แต่ผู้อนุญาตต้องเสียโอกาสที่จะนำสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรไปใช้ประโยชน์เองและเสียโอกาสในการรับผลตอบแทนจากการนำสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรไปอนุญาตให้ผู้อื่นใช้ ส่วนผู้รับอนุญาตได้ครอบครองสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนั้นแต่เพียงผู้เดียวตลอดอายุสัญญาด้วยการชำระค่าตอบแทนการใช้สิทธิขั้นต่ำเท่านั้น จึงเป็นสถานการณ์ที่ผู้อนุญาตเสียโอกาสและเสียประโยชน์

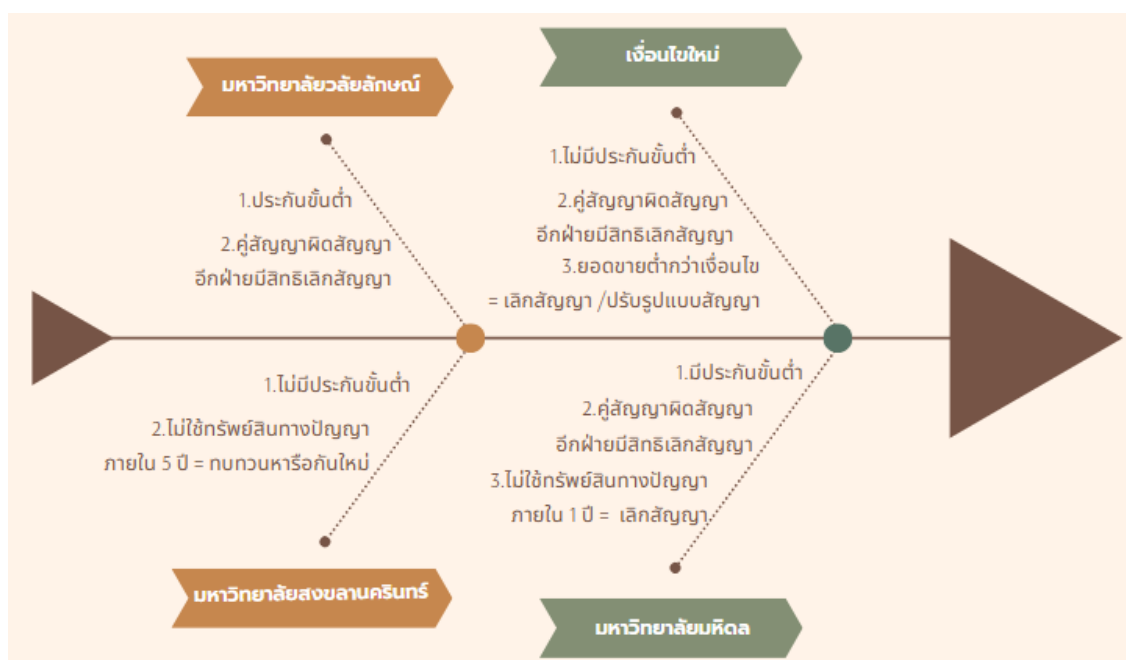
2) กำหนดยอดขายขั้นต่ำ คือกำหนดว่าถ้ายอดขายต่อปีไม่ถึงจำนวนที่กำหนดไว้ ผู้อนุญาตมีสิทธิเลิกสัญญาหรือปรับจากสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว เป็นสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบไม่จำกัดผู้รับ การไม่ประกันค่าตอบแทนการใช้สิทธิขั้นต่ำและไม่เงื่อนไขว่า หากผู้รับอนุญาตไม่ใช้ทรัพย์สินทางปัญญาภายใน 1 ปี ผู้อนุญาตบอกเลิกสัญญาได้ แต่กำหนดยอดขายขั้นต่ำแทน เช่น กำหนดว่าหากผู้รับอนุญาตมียอดขายต่ำกว่า 1,000,000 บาทต่อปี เป็นต้น ฝ่ายผู้ทรงสิทธิมีสิทธิเลิกสัญญา ดังนั้นเมื่อยอดขายไม่ถึงจำนวนที่กำหนดไว้ ผู้อนุญาตมีสิทธิเลิกสัญญา หรือปรับเปลี่ยนสัญญาจากสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว เป็นสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบไม่จำกัดจำนวนผู้รับ ไม่เปิดช่องให้ผู้รับอนุญาตใช้ทรัพย์สินทางปัญญาไปบ้างแล้วและชำระค่าตอบแทนการใช้สิทธิตามประกันขั้นต่ำ ผลจากการเลิกสัญญาหรือปรับเปลี่ยนรูปแบบสัญญาเป็นสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบไม่จำกัดจำนวนผู้รับ ทำให้ผู้ทรงสิทธิสามารถนำสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรไปใช้ประโยชน์เอง หรือนำสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนั้นอนุญาตให้ผู้อื่นใช้ได้ ซึ่งทำให้ผู้ทรงสิทธิได้รับผลตอบแทนจากสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนั้นได้

สรุปการปรับเปลี่ยนเงื่อนไขในสัญญาเดิมเป็นแนวทางการจัดทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียวใหม่ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การปรับเปลี่ยนจากเงื่อนไขเดิมเป็นเงื่อนไขใหม่

เงื่อนไขเดิม	การปรับ	เงื่อนไขใหม่
1. การประกันค่าตอบแทนการใช้สิทธิขั้นต่ำ	1. ตัด	1. -
2. หากคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดสัญญา คู่สัญญาอีกฝ่ายบอกเลิกสัญญาได้	2. คงเดิม	2. หากคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดสัญญา คู่สัญญาอีกฝ่ายบอกเลิกสัญญาได้
3. หากผู้รับอนุญาตไม่ใช้ทรัพย์สินทางปัญญาภายใน 1 ปี ผู้อนุญาตบอกเลิกสัญญาได้	3. เปลี่ยน	3. ยอดขายต่อปีไม่ถึง ... บาท ผู้อนุญาตมีสิทธิเลิกสัญญา หรือปรับเป็นสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบไม่จำกัดผู้รับ (Non – Exclusive Licensing)

2. ใช้แผนผังก้างปลา (Fishbone Diagram) แสดงเงื่อนไขในการอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และแนวทางการจัดทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาแต่เพียงผู้เดียวใหม่ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ผังก้างปลาแสดงเงื่อนไขเดิมและเงื่อนไขใหม่ของทั้ง 3 มหาวิทยาลัย

หากนำเงื่อนไขของการอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และมหาวิทยาลัยมหิดล เทียบเคียงกับแนวทางการจัดทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียวที่ได้กำหนดเงื่อนไขใหม่ สามารถปรับเปลี่ยนเงื่อนไขในการอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวของมหาวิทยาลัยให้เป็นแนวทางการจัดทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียวใหม่ ดังนี้

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ตัดการประกันขั้นต่ำออกและเพิ่มในส่วนของยอดขายขั้นต่ำที่เป็นเงื่อนไขในการเลิกสัญญา และการปรับสัญญาจาก Exclusive Licensing เป็น Non – Exclusive Licensing เพื่อให้ผู้อนุญาตหลุดพ้นจากเงื่อนไขของการอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบ Exclusive Licensing หากผู้รับอนุญาตนำสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรไปใช้ประโยชน์ไม่เต็มที่ เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยมหิดล ที่ตัดการประกันขั้นต่ำตัดออกและเปลี่ยนจากการไม่นำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์ภายใน 1 ปี เป็นเรื่องยอดขายขั้นต่ำที่เป็นเงื่อนไขในการเลิกสัญญา และการปรับสัญญาเป็น Non – Exclusive Licensing ส่วนของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เนื่องจากเป็นข้อตกลงที่ทรัพย์สินทางปัญญามาจากโครงการวิจัยที่ผู้ประกอบการเป็นผู้ทรงสิทธิ จึงไม่อาจจะใช้เงื่อนไขแบบเดียวกับมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์หรือมหาวิทยาลัยมหิดลได้

สรุปผลการวิจัย

ปัญหาของการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียว หากผู้รับอนุญาตไม่ใช้สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนั้นหรือไม่เต็มประสิทธิภาพ ในเงื่อนไข 1) มีประกันขั้นต่ำ 2) คู่สัญญาผิดสัญญา อีกฝ่ายมีสิทธิเลิกสัญญา ดังนั้น เมื่อผู้รับอนุญาตไม่ใช้สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนั้น แต่ยินดีที่จะชำระค่าตอบแทนการใช้สิทธิตามประกันขั้นต่ำ ผู้อนุญาตไม่สามารถเลิกสัญญา ส่วนเงื่อนไข 1) มีประกันขั้นต่ำ 2) คู่สัญญาผิดสัญญา อีกฝ่ายมีสิทธิเลิกสัญญา 3) ผู้รับอนุญาตไม่ใช้สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรภายใน 1 ปี ผู้อนุญาตเลิกสัญญาได้ ดังนั้น เมื่อผู้รับอนุญาตได้ใช้สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรบ้างแล้วและยินดีที่จะชำระค่าตอบแทนการใช้สิทธิตามประกันขั้นต่ำ ผู้อนุญาตไม่สามารถเลิกสัญญาได้

แนวทางการจัดทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียวใหม่ เพื่อให้ผู้อนุญาตสามารถเลิกสัญญาได้เมื่อผู้รับอนุญาตไม่ใช้หรือใช้สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนั้นไม่เต็มประสิทธิภาพ กำหนดยอดขายขั้นต่ำ คือยอดขายต่อปีไม่ถึงจำนวนที่กำหนด ผู้อนุญาตมีสิทธิเลิกสัญญา หรือปรับเปลี่ยนสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบไม่จำกัดผู้รับ โดยตัดการประกันค่าตอบแทนการใช้สิทธิขั้นต่ำออก

อภิปรายผลวิจัย

1. สภาพปัญหาของการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียว

จากเงื่อนไขในสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียว ของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ และมหาวิทยาลัยมหิดล ประกอบด้วยเงื่อนไข 3 ข้อ คือ 1) การประกันค่าตอบแทนการใช้สิทธิขั้นต่ำ 2) หากคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดสัญญา คู่สัญญาอีกฝ่ายบอกเลิกสัญญาได้ 3) หากผู้รับอนุญาตไม่ใช้สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรภายใน 1 ปี ผู้อนุญาตบอกเลิกสัญญาได้ นั้น หากผู้รับอนุญาตนำสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรไปใช้ประโยชน์บ้างแล้ว แต่ผลตอบแทนรายปีจากการใช้สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรยังคงต่ำกว่าค่าตอบแทนการใช้สิทธิขั้นต่ำที่ได้ประกันไว้ เมื่อผู้รับอนุญาตได้ชำระค่าตอบแทนการใช้สิทธิตามประกันขั้นต่ำและผู้รับอนุญาตไม่ผิดสัญญาข้อใด นั่นคือผู้รับอนุญาตปฏิบัติตามสัญญาแล้ว เพราะสาระสำคัญของสัญญาคือ 1) สัญญาต้องมีคู่สัญญาตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไป เพราะ “สัญญาเกิดจากการแสดงเจตนาของบุคคลเพื่อก่อให้เกิดสิทธิ และหน้าที่ผูกพันกันเป็นเจ้าหนี้และลูกหนี้” 2) สัญญาต้องมีค่าเสนอค่าสนองถูกต้องตรงกัน “ค่าเสนอเกิดขึ้นจากการแสดงเจตนาของบุคคลฝ่ายหนึ่งแจ้งให้บุคคลอีกฝ่ายหนึ่งทราบว่าจะมีความประสงค์จะผูกพันตนทำสัญญาด้วยประการใด ๆ” ซึ่งค่าเสนอก็คือค่าขอให้ทำสัญญา เมื่ออีกฝ่ายแสดงเจตนาสนองรับค่าเสนอ นั่นคือค่าเสนอและค่าสนองถูกต้องตรงกัน สัญญาก็เกิดขึ้น 3) ต้องมีวัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์เป็นเรื่องสำคัญของสัญญา วัตถุประสงค์คือประโยชน์ที่คู่สัญญาจะได้ออกจากการทำสัญญา หากไม่มีวัตถุประสงค์สัญญาย่อมไม่เกิดขึ้น แต่ทั้งนี้ วัตถุประสงค์นั้นต้องไม่เป็นการต้องห้ามโดยกฎหมาย “ไม่เป็นการฝ่าฝืน หรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย ศีลธรรมอันดีของประชาชน” (รติชัย, 2562) เมื่อบุคคลแสดงเจตนาเข้าทำสัญญากันแล้วย่อมมีผลผูกพันตามสัญญาที่สร้างขึ้นตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (สุทธิดา, 2563) และหลักสัญญาต้องเป็นสัญญา (Pacta Sunt Servanda) หรือหลักความศักดิ์สิทธิ์ของสัญญา ที่คู่สัญญาต้องปฏิบัติตามสัญญาที่ได้ทำกันไว้ (พระครูวินัยธรเอก, 2564) ผู้อนุญาตจึงไม่มีสิทธิบอกเลิกสัญญา ผู้อนุญาตต้องปฏิบัติตามสัญญาต่อไป สัญญา ยังคงผูกพันคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายตลอดอายุสัญญา

เมื่อไม่สามารถเลิกสัญญาได้ สำหรับสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวแบบ Exclusive Licensing ผู้ทรงสิทธิหรือผู้อนุญาตจะเสียโอกาสในการใช้ประโยชน์ในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนั้นเพื่อหารายได้ และเสียโอกาสที่จะได้รับผลตอบแทนจากการอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนั้น ทั้งค่าเทคโนโลยีแรกเข้าและค่าตอบแทนการใช้สิทธิ สำหรับสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวแบบ Sole Licensing ผู้ทรงสิทธิหรือผู้อนุญาตจะเสียโอกาสในการได้รับผลตอบแทนจากการอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนั้น ทั้งค่าเทคโนโลยีแรกเข้าและค่าตอบแทนการใช้สิทธิ

ดังนั้น ตลอดอายุสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Licensing) ผู้รับอนุญาตจะได้รับค่าตอบแทนการใช้สิทธิเท่ากับค่าตอบแทนรายปีขั้นต่ำที่ผู้รับอนุญาตได้ประกันไว้ในสัญญาเท่านั้น โดยที่ผู้อนุญาตไม่สามารถนำสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนั้นไปใช้เองเพื่อหารายได้ในเชิงพาณิชย์ หรืออนุญาตให้ผู้อื่นใช้เพื่อรับผลตอบแทนทั้งค่าค่าเทคโนโลยีแรกเข้าและค่าตอบแทนการใช้สิทธิได้อีกเลย

2. แนวทางการจัดทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียว

จากการกำหนดเงื่อนไขของสัญญาเดิมดังกล่าว พบว่าเงื่อนไขเหล่านั้นยังมีช่องทางให้ผู้รับอนุญาตปฏิบัติตามสัญญาได้ แม้จะนำสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรไปใช้ประโยชน์ไม่เต็มที่ก็ตาม ทำให้ผู้อนุญาตยังคงต้องผูกพันตามสัญญาต่อไป การไม่กำหนดประกันขั้นต่ำ แต่กำหนดยอดขายขั้นต่ำ หากยอดขายไม่ถึงจำนวนที่กำหนดไว้ให้ผู้อนุญาตมีสิทธิเลิกสัญญา หรือปรับเปลี่ยนสัญญาจากสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Licensing) เป็นสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบไม่จำกัดจำนวนผู้รับ (Non – Exclusive Licensing)

เพื่อให้ผู้อนุญาตสามารถเลิกสัญญาได้ หรือสามารถนำสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรไปใช้ประโยชน์เอง หรือนำสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนั้นได้ การกำหนดเงื่อนไขดังกล่าวเป็นสิทธิเลิกสัญญาโดยข้อสัญญา ตามหลักกฎหมาย มาตรา 386 วรรค 1 ได้บัญญัติว่า “ถ้าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งมีสิทธิเลิกสัญญาโดยข้อสัญญา หรือโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายการเลิกสัญญาเช่นนั้นย่อมทำได้ด้วยแสดงเจตนาแก่อีกฝ่ายหนึ่ง” สิทธิในการเลิกสัญญาโดยข้อสัญญา หมายถึง สิทธิเลิกสัญญาที่ได้กำหนดไว้ในสัญญาเดิมแล้ว ไม่ใช่เป็นการทำความตกลงขึ้นใหม่เพื่อยกเลิกสัญญาเดิม ดังนั้นสิทธิในการเลิกสัญญาโดยข้อสัญญา คู่สัญญาจึงสามารถเลิกสัญญาได้ด้วยการแสดงเจตนา ไม่ต้องทำคำเสนอคำสนองเป็นสัญญาใหม่เพื่อเลิกสัญญาเดิม (รติชัย, 2562) และผลของการเลิกสัญญา ตามมาตรา 391 “เมื่อมีการบอกเลิกสัญญาถูกต้องตามกฎหมายแล้ว สัญญาเป็นอันระงับสิ้นไป” เสมือนไม่เคยมีการทำสัญญากันมาก่อน “ถ้าคู่สัญญาฝ่ายใดได้รับอะไรมาจากอีกฝ่ายเนื่องจากสัญญานั้นต้องส่งกลับคืน” (รติชัย, 2562) การจัดทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียวตามแนวทางที่ได้กำหนดเงื่อนไขใหม่ ทำให้เมื่อผู้รับอนุญาตไม่นำสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรไปใช้ให้เต็มที่ จะทำให้ผู้อนุญาตสามารถบอกเลิกสัญญาหรือปรับเป็นสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบไม่จำกัดผู้รับได้ เนื่องจากผู้รับอนุญาตผิดสัญญา ก็คือการฝ่าฝืนหรือการไม่ปฏิบัติตามสัญญานั้นเอง (กำชัย, 2562; ยุติ, 2567; ณตฤณ และพินัย, 2564) เพื่อให้ผู้อนุญาตสามารถนำสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรไปใช้ประโยชน์หรืออนุญาตให้ผู้อื่นใช้ต่อไปได้

ข้อเสนอแนะ

1. เนื่องจากการอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Licensing) เป็นการตัดสิทธิผู้ทรงสิทธิที่จะใช้สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนั้นหรืออนุญาตให้ผู้อื่นใช้ตลอดอายุสัญญาของการอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว หากผู้ทรงสิทธิไม่ได้ให้ความสำคัญกับการอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่มีความเป็นไปได้ว่าผู้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวอาจจะไม่ได้ใช้สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนั้น ไม่ว่าจะเพราะประสบปัญหาหรือมีอุปสรรคบางประการหรือมีวัตถุประสงค์อื่นใดที่ทำให้ไม่สามารถสร้างรายได้จากสินค้าหรือบริการที่เกิดจากการใช้สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรที่ได้รับอนุญาตไป เมื่อผลตอบแทนการใช้สิทธิเป็นส่วนแบ่งจากยอดขายของสินค้าหรือบริการที่เกิดจากสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรนั้น ย่อมส่งผลเสียหายมาถึงผู้อนุญาตซึ่งเป็นผู้ทรงสิทธิที่จะไม่ได้รับผลตอบแทนการใช้สิทธิไปด้วยและผู้อนุญาตยังคงต้องผูกพันเช่นนั้นตลอดอายุสัญญา ดังนั้น ผู้ทรงสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรจึงต้องระบุเงื่อนไขในสัญญาให้ผู้ทรงสิทธิสามารถเลิกสัญญาได้ หากผู้รับอนุญาตไม่สร้างผลตอบแทนให้กับผู้ทรงสิทธิเพื่อให้ผู้ทรงสิทธิหลุดพ้นจากการถูกตัดสิทธิดังกล่าวได้

ทั้งนี้ พระราชบัญญัติ มาตรา 55 วรรค 1 อนุ 1 ได้บัญญัติไว้ดังนี้

มาตรา 55 อธิบดีอาจขอให้คณะกรรมการสั่งเพิกถอนสิทธิบัตรได้ ในกรณีที่มีการออกใบอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตรใด ตามมาตรา 50 แล้ว ปรากฏว่าเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาสองปีนับแต่วันที่ออกใบอนุญาตดังกล่าว ผู้ทรงสิทธิบัตร ผู้รับอนุญาตจากผู้ทรงสิทธิบัตร หรือผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตร มิได้ดำเนินการผลิตผลิตภัณฑ์ หรือไม่มีการใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตรนั้นในราชอาณาจักรโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร หรือในขณะนั้นไม่มีผู้ใดขายหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขายซึ่งผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตร หรือผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตรนั้น หรือมีการขายผลิตภัณฑ์ดังกล่าวในราคาสูงเกินควร และอธิบดีเห็นว่ามีเหตุอันควรที่จะเพิกถอนสิทธิบัตรดังกล่าว

ดังนั้น หากผู้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียวไม่ใช้สิทธิบัตรภายใน 2 ปีโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร หากอธิบดีเห็นว่ามีเหตุอันควรที่จะเพิกถอนสิทธิบัตรดังกล่าว อธิบดีขอให้คณะกรรมการสั่งเพิกถอนสิทธิบัตรได้ จึงเป็นประเด็นที่ผู้ทรงสิทธิบัตรต้องพึงระวังเช่นกัน

2. เนื่องจากกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทย เกิดจากอนุวัติการความตกลงทริปส์ (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights : TRIPS) ซึ่งเป็นกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นภาคี ดังนั้นเพื่อความเข้าใจในความเกี่ยวข้องของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทยกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศที่ไทยเป็นภาคีในอนุสัญญาที่จะต้อง

กำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ให้เป็นไปในแนวเดียวกันและไม่ต่ำกว่ามาตรฐานขั้นต่ำของอนุสัญญา ดังนั้น ผู้ที่จะจัดทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรกับต่างประเทศ จึงอาจจะต้องวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักเกณฑ์ของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของไทยกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศว่ามาตราใดที่กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของไทยกำหนดเท่ากับมาตรฐานขั้นต่ำของอนุสัญญา มาตราใดที่กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของไทยกำหนดสูงกว่ามาตรฐานขั้นต่ำของอนุสัญญาและสูงกว่าอย่างไร ซึ่งสามารถชี้วัดมาตรฐานของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของไทยเทียบกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาที่เป็นกฎหมายระหว่างประเทศ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณที่ปรึกษา ดร.จรงค์ศักดิ์ พุ่มนวน นายณัฐพงษ์ ทองแก้ว ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุรักษ์ ฤงทอง นายชูภูมิพลี หนีจิบลัด นายพิเชษฐ์ ธนพงศ์จรรวย และนายจิตติยุทธ เขี่ยมยกกุล

รายการอ้างอิง

- กำชัย จงจักรพันธ์. 2562. “ผิดนัด” กับ “ผิดสัญญา” เหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร. วารสารรามคำแหง ฉบับนิติศาสตร์. 8(2): 1-16.
- ณตฤณ มีไชย และพินัย ณ นคร. 2564. ข้อจำกัดในการเรียกค่าเสียหายจากการผิดสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เปรียบเทียบกับกฎหมายคอมมอนลอว์ของประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา. วารสารรัชตภาคย์. 15(38): 74-83.
- ปุ่น วิษุไตรภพ. 2560. บทบาทที่แท้จริงของกฎหมายสิทธิบัตรกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีในประเทศไทย. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์. 57(1): 59-84.
- พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส. 2564. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีผลผูกพันตามหลักสัญญาต้องเป็นสัญญา. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหารศร. 4(1): 69-79.
- พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมตาม พ.ร.บ. สิทธิบัตร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และ พ.ร.บ. สิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542.
- ยุวดี มัญติยาการกุล. 2567. มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภค ศึกษากรณีการเลิกสัญญาของผู้ประกอบธุรกิจ. วารสารนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. 8(1): 203-224.
- รติชัย รถทอง. 2562. กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพฯ. 688 หน้า.
- สถาบันบริหารจัดการเทคโนโลยีและนวัตกรรม (iNT) มหาวิทยาลัยมหิดล. 2567. มูลค่าประจำปีงบประมาณ 2567. [Online]. Available: <https://int.mahidol.ac.th/>. (สืบค้นเมื่อ สิงหาคม 2567).
- สำนักบริหารงานวิจัยและนวัตกรรมพระจอมเกล้าลาดกระบัง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. 2567. งานถ่ายทอดเทคโนโลยี Intellectual Property. [Online]. Available: <https://kris.kmitl.ac.th/intellectual-property/technology-transfer/>. (สืบค้นเมื่อ สิงหาคม 2567).
- สิทธิพันธ์ อมตเวทย์. 2559. แนวทางการประเมินมูลค่าทรัพย์สินทางปัญญาในมหาวิทยาลัย กรณีศึกษา สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร อุปกรณ์ทางการแพทย์. สารนิพนธ์หลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. 83 หน้า.
- สุทธิดา พันธุ์ผึ้ง. 2563. ปัญหาผลทางกฎหมายของการเรียกเบี้ยปรับเมื่อผิดนัด. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 254 หน้า.